

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 27. srpna 2024 ve věci č. 20007/22 – *Bielau proti Rakousku*

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy v otázce svobody projevu lékaře. Ten na svých webových stránkách, v souvislosti se svou lékařskou praxí, zveřejnil vědecky neobhajitelná tvrzení mimo jiné o obecné neúčinnosti očkování, za což mu lékařská komora uložila finanční disciplinární sankci.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je rakouský praktický lékař, propagátor homeopatie. Provozuje webové stránky o holistické medicíně. Na nich publikoval články, v nichž zpochybnil existenci patogenních virů a účinnost vakcín, a kde tvrdil, že příroda nezná nemoci nebo že očkování nikdy proti nemocem nechránilo. Prohlásil také, že díky očkování nevymizela jediná nemoc.

Disciplinární komise lékařské komory tvrzení označila jako vědecky nepodložená a stěžovateli za porušení profesních povinností a poškození pověsti lékařského stavu uložila pokutu 2 000 eur s podmíněným odkladem na zkušební dobu jednoho roku a 1 500 eur za náklady řízení.

Stěžovatel se obrátil na vnitrostátní soudy. Tvrdil, že jeho výroky na webu měly provokativní charakter a byly vyjádřením jeho názoru. Prvostupňový soud mu nevyhověl. Odkázal na vědecké důkazy a odborné názory, podle kterých jeho tvrzení nejsou v souladu se současným stavem poznání medicínské vědy. Dodal, že prohlášení o neúčinnosti očkování mohla poškodit pověst lékařského stavu a porušila profesní povinnosti stěžovatele.

Stěžovatel následně neuspěl u Ústavního soudu ani u Nejvyššího správního soudu. Nejvyšší správní soud uvedl, že zásah do svobody projevu stěžovatele je v souladu s ochranou zdraví a že cílem omezení bylo zabránit poškození důvěryhodnosti lékařské profese. Omezení neobjektivních, nepravdivých nebo lékařskou pověst poškozujících informací je v zájmu lékařů i veřejnosti, aby se při využívání lékařských služeb mohla řídit objektivními informacemi.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení svého práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy kvůli uložení kárné sankce za projevy na jeho webových stránkách.

a) Obecné zásady

Podle Soudu mezi praktickými lékaři a pacienty existuje zvláštní vztah důvěry, mlčenlivosti a spoléhání, že lékař využije dostupných znalostí a prostředků k zajištění zdraví pacienta. To může znamenat potřebu zachovat solidaritu mezi členy profese. Soud však dříve shledal, že striktní výklad vnitrostátního práva disciplinárními orgány, který by zakazoval jakékoli kritické projevy v lékařské profesi, není v souladu s právem na svobodu projevu. Takový přístup by mohl odradit lékaře od toho, aby poskytovali objektivní pohled na zdravotní stav a léčbu, což by v konečném důsledku mohlo ohrozit ochranu zdraví a života pacientů (*Frankowicz proti Polsku*, č. 53025/99, rozsudek ze dne 16. prosince 2008, § 49 a 51).

Ve věci *Hertel proti Švýcarsku*, kde stěžovatel pouze naznačil, že konzumace potravin z mikrovlnné trouby by mohla být škodlivá, Soud shledal, že omezení svobody projevu nebylo nezbytné. Jednalo se o akademický článek s omezeným okruhem odborných čtenářů, tudíž i dopadem. Podle Soudu nezáleželo na tom, že šlo o názor menšinový. V oblasti, v níž pravděpodobně neexistuje shoda, by bylo nerozumné omezovat svobodu projevu pouze na obecně přijímané myšlenky (č. 25181/94, rozsudek

ze dne 25. srpna 1998, § 31, 42 a 47–51). Oproti tomu ve věci *Palusinski proti Polsku* Soud potvrdil zákonnost trestního odsouzení za publikaci knihy propagující užívání drog. Kniha obsahovala instrukce k přípravě drog a propagovala jejich užívání bez upozornění na možné následky či nebezpečí pro zdraví a život lidí. Zásah proto Soud považoval za nezbytný pro ochranu zdraví, přičemž trestní postih neshledal za nepřiměřený (č. 62414/00, rozhodnutí ze dne 3. října 2006).

Soud připomněl, že novináři i další účastníci veřejné debaty mohou informovat o věcech obecného zájmu, pokud jednájí v dobré víře a poskytují přesné a důvěryhodné informace, které nejsou v rozporu se současným stavem vědeckého poznání (*Vérités Santé Pratique SARL proti Francii*, č. 74766/01, rozhodnutí ze dne 1. prosince 2005).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

V nynější věci nebylo sporné, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy. Soud souhlasil, že disciplinární sankce proti stěžovateli za výroky na jeho webu představovala zásah do jeho práva na svobodu projevu. Soud posuzoval, zda byl zásah stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a byl nezbytný v demokratické společnosti.

Co se týká zákonnosti zásahu, vnitrostátní soudy se při posouzení disciplinární sankce opřely o příslušné zákony a předpisy, zejména zákon o lékařské praxi. Ustanovení byla dostatečně přesná a judikatura je vykládala ustáleným způsobem. Jako legitimní cíl zásahu Soud označil ochranu zdraví a ochranu práv jiných. Je v zájmu veřejnosti i lékařské profese, aby se poskytování zdravotních služeb řídilo objektivními skutečnostmi.

V posledním kroku Soud zkoumal nezbytnost zásahu v demokratické společnosti. Hodnotil povahu a obsah výroků, spolu s jejich dopadem a cílovým publikem, i uloženou sankci. Poukázal na to, že stěžovatelova negativní tvrzení byla kategorická (srov. *Hertel proti Švýcarsku*, cit. výše, § 48). Stěžovatel byl přitom lékař a jeho výroky zveřejněné na webu byly v rozporu s aktuálním stavem vědeckého poznání. Navíc vzhledem k tomu, že webové stránky stěžovatele byly přístupná široké veřejnosti, mohly mít jeho výroky velký dopad. Lékaři mají zvláštní odpovědnost, včetně povinnosti poskytovat svým pacientům objektivní pohled na jejich zdravotní stav a léčbu (*Frankowicz proti Polsku*, cit. výše, § 49 a 51).

Soud dále připomněl své závěry vyslovené ve věci *Vavříčka a ostatní proti České republice*, kde poukázal na význam a pozitiva očkování obecně. Odkázal přitom i na Světovou zdravotnickou organizaci, dle níž naprostá většina důkazů nasvědčuje tomu, že očkování představuje jeden z vůbec nejúspěšnějších nástrojů na podporu zdraví, který zachránil bezpočet životů. Nadto mezi smluvními státy i specializovanými mezinárodními orgány panuje obecný konsenzus ohledně toho, že každý stát by měl usilovat o co nejvyšší možnou úroveň proočkování své populace, což lze chápat i jako projev společenské solidarity, jelikož to znamená především ochranu nejzranitelnějších členů společnosti. Státy mají dle článků 2 a 8 Úmluvy pozitivní závazek přijmout vhodná opatření k ochraně života a zdraví osob nacházejících se pod jejich jurisdikcí (č. 47621/13 a 5 dalších, rozsudek velkého senátu ze dne 8. dubna 2021, § 135, 277, 279 a 282).

Ve světle uvedeného Soud konstatoval, že lékaři požívají svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy a mají právo účastnit se debaty o otázkách veřejného zdraví, a to včetně vyjádření kritických či menšinových názorů. Z titulu své expertní znalosti dokonce hrají v této debatě klíčovou roli. Zároveň jsou však ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy v tomto směru podrobeni povinnostem a odpovědnosti. Může být proto nutné omezit svobodu projevu lékařů, pokud jejich výroky obsahují kategorické a nepravdivé informace o medicínských otázkách, a to za účelem ochrany zdraví a blaha jiných. V projednávané věci byly výroky stěžovatele nejen kategorické, ale také vědecky neudržitelné a v přímém rozporu s informacemi Světové zdravotnické organizace. U skutkových tvrzení může být vyžadován důkaz pravdy (srov. *Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek ze dne 8. července 1986, § 46). Stěžovatel navíc dané výroky zveřejnil na svých webových stránkách spojených s výkonem jeho lékařské praxe, čímž zjevně propagoval své služby.

Závěrem Soud zkoumal povahu a závažnost uložené sankce. Shledal, že kárný trest, vzhledem k nízké výši pokuty a jejímu podmíněnému odkladu, nelze hodnotit jako nepřiměřený.

Soud uzavřel, že vnitrostátní soudy poskytly relevantní a dostatečné důvody pro dosažení spravedlivé rovnováhy mezi protichůdnými zájmy ochrany zdraví veřejnosti a svobodou projevu lékaře. Nedošlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Vehabović namítal, že vyjádření stěžovatele zpochybňující ustálenou pozici lékařské profese a očkování by nemělo být považováno za nerozumné nebo kategorické. Zdůraznil, že web stěžovatele se zaměřoval na homeopatii a cílil na čtenáře již nakloněné alternativní medicíně. Považoval za nepravděpodobné, že by článek mohl zasáhnout širší veřejnost, dopad na veřejné zdraví tedy byl minimální. Proto se domníval, že disciplinární sankce vůči stěžovateli byla neúměrná. Uzavřel, že daná sankce odrazuje od vyjadřování alternativních názorů, proto ji považuje za formu cenzury představující hrozbu pro demokratickou společnost.